

Predgovor

Območje slovenske Istre je v več pogledih edinstveno in izjemno. Najrazpoznavnejša lastnost, po kateri se to območje opazno razlikuje od drugih slovenskih pokrajin, izvira iz njegove pokrajinske pestrosti s stikom kopnega in morja, natančneje Šavrinskega gričevja z rečnimi ravninami Rižane in Dragonje s Tržaškim zalivom. V geološkem smislu se na območju stikajo apnenčaste in flišne kamnine, kar se odraža v strmih stenah, spodmolih in previsih Kraškega roba, kjer se kraška planota prevesi v flišno pokrajino Istre. Na območju Slovenije ne najdemo podobne kulturne pokrajine, ki bi imela obsežna gričevna pobočja za potrebe kmetijstva tradicionalno preoblikovana v terase in za katero je že Anton Melik ugotavljal, »da je ves primorski pas od Trsta do solarn za Piranom tako rekoč en sam neprekinjen vrt«. V družbenem pogledu je območje poznano po raznoliki kulturno-zgodovinski dediščini ter pestrem prebivalstvenem razvoju, še zlasti od konca druge svetovne vojne naprej, ki se odraža v heterogeni etnični sestavi prebivalstva in posledični večkulturnosti. Prepletenost različnih geografskih, zgodovinskih in družbenih dejavnikov je skozi stoletja obravnavano območje oblikovala v to, kar pod pojmom slovenska Istra poznamo in razumemo danes.

Prav zaradi izjemnih naravnih in družbenih značilnosti tega območja sodelavci Oddelka za geografijo Univerze na Primorskem, Fakultete za humanistične študije svoje pedagoške in raziskovalne aktivnosti že dobri dve desetletji premišljeno usmerjamo v raznoliki prostor slovenske Istre. Tekom let smo ob izvajanju študijskih predmetov univerzitetnega in magistrskega študijskega programa Geografija s študenti preko terenskega ali kabinetnega raziskovalnega dela opravili številne raziskave, katerih rezultate predstavljamo tudi v pričujoči publikaciji. V tem pogledu monografija *Geografsko raziskovanje slovenske Istre 2* predstavlja nadaljevanje koncepta raziskav, ki so bile objavljene v prvi knjigi leta 2021.

Monografijo sestavlja pet poglavij, v katerih avtorji prikažejo rezultate svojih raziskovanj, izvedenih s študenti tekom študijskega procesa. Celostno zaokroženi prispevki prinašajo raznolik in aktualen nabor (pretežno) geografskih tem, ki naslavljajo podnebne spremembe oz. ranljivost obale, prostorski in poselitveni razvoj, posebnosti urbanizacije, antropologijo prostora, spremembe v rabi zemljišč ter razvojne možnosti

na podeželju. Avtorji so v svojih raziskavah uporabili različne metodološke pristope, med katerimi velja izpostaviti predvsem prostorske analize, opravljene s pomočjo geografskih informacijskih sistemov, ter terensko delo, na katerega so bile vezane tudi izvedena anketna raziskava, strukturirani intervjuji in opazovanje z udeležbo.

V prvem poglavju avtorici osvetlita perečo problematiko podnebnih sprememb, ki posledično prinašajo tudi neizogiben proces dvigovanja morske gladine. Osredotočita se na ocenjevanje ranljivosti slovenske obale, kjer visoke obale izkazujejo zlasti povečano dovzetnost za abrazijo, nizke pa se srečujejo z vse pogostejšimi poplavami. S pomočjo indeksa fizične ranljivosti in geografskih informacijskih sistemov razvrstita obalne odseke v pet kategorij ranljivosti ter nazorno prikažeta učinke dviga morske gladine na posamezne dele slovenske obale. Drugo poglavje analizira spremembe v prostorskem razvoju naselij Lucija in Sveti Peter v občini Piran. Obravnavani naselji predstavljata primer mestnega in podeželskega naselja v slovenski Istri, ki je v obdobju od 50. let 20. stoletja doživela intenziven prostorski razvoj, kakršnemu bi na državni ravni le stežka našli enakovredno primerjavo. Prostorski razvoj naselij avtorja obravnavata s pomočjo podatkov iz popisov prebivalstva in letalskih posnetkov, v analizi pa sta evidentirala spremembe v mejah pozidanih območij. V tretjem poglavju je pozornost usmerjena v Parenzano – Pot zdravja in prijateljstva, ki preko Italije, Slovenije in Hrvaške sledi nekdanji trasi ozkotirne železnice Trst–Poreč. V poglavju so geografska izhodišča temelj za izvedbo antropološke raziskave, ki temelji na metodi opazovanja z udeležbo. Avtorica v prispevku uvodoma predstavi kronologijo preoblikovanja trase nekdanje ozkotirne železnice v rekreativno pot za pohodništvo in kolesarjenje, nato pa prikaže izvedeno delo s študenti, ki je bilo usmerjeno v revitalizacijo in oblikovanje tematske poti, povezane s Parenzano. Osrednja tema četrtega poglavja so spremembe v rabi zemljišč v podeželskih naseljih Dvori, Movraž in Rakitovec v Mestni občini Koper. Avtorji so v omenjenih naseljih rabo zemljišč primerjalno analizirali v razmaku dveh stoletij, pri tem pa so uporabili podatke franciscejskega katastra, ki je za območje Primorske nastal med letoma 1811 in 1869, ter podatke o rabi tal iz leta 2022, ki so bili pridobljeni od Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Uporabili so uveljavljene metode, ki posamezne rabe zemljišč združujejo v kategorije, spremembe pa so interpretirali tudi s pomočjo delno strukturiranih intervjujev z lokalnimi prebivalci. Sklepno poglavje monografije predstavlja poglobljeno raziskavo razvojnih priložnostih podeželskih vasi Podpeč, Rakitovec in Zazid v ju-

govzhodnem delu Mestne občine Koper, ki se soočajo s staranjem prebivalstva, z dnevnimi migracijami prebivalcev ter infrastrukturnimi omejitvami. Avtorji so z anketno raziskavo in intervjuji preučili zadovoljstvo prebivalcev z bivalnimi pogoji, prednostmi ter slabostmi življenja na podeželju, izzive izseljevanja mladih in prizadevanja za razvoj skupnosti. Rezultati kažejo na željo po spodbujanju dejavnosti, ki bi ohranjale kulturno pokrajino in omogočile zaposlitev, zlasti na področjih turizma, kmetijstva, gastronomije in kulturne dediščine.

Urednika pričuječe monografije dolgujeva iskreno zahvalo vsem avtorjem, ki so kljub dinamičnemu delu visokošolskega učitelja rezultate svojega večletnega pedagoškega dela s študenti uspeli strniti v zaokroženo celoto in jih z razčlenjeno metodologijo ter ustreznim znanstvenim aparatom nazorno prikazati v svojih prispevkih. Zaradi omenjenih lastnosti lahko knjiga postane koristen pripomoček učiteljem geografije in sorodnih predmetov ter tudi študentom, ki raziskujejo naravne in družbene značilnosti slovenske Istre ter drugih območij. Izsledki monografije so v splošnem namenjeni tako širši laični kot tudi strokovni geografski javnosti, saj so lahko potencialno zanimivi za pripravljavce strateških dokumentov na področjih prilagajanja na podnebne spremembe, načrtovanja prostorskega razvoja urbanih območij in podeželja ter spodbujanja različnih oblik turizma na lokalni in regionalni ravni. Urednika se hkrati zahvaljujeva tudi študentom, ki so bili ključni dejavnik v procesu izvedbe raziskav in so nedvomno zaslužni za to, da so bile raziskave v prvi vrsti sploh zasnovane. Upava, da so s pomočjo neposrednega sodelovanja v raziskovalnem procesu uspeli pridobiti strokovne kompetence, ki jim bodo prišle prav v njihovem poklicnem življenju, ter da jim bosta tako terensko delo kot tudi sam študijski proces na Oddelku za geografijo ostala v prijetnem spominu. Posebno zahvalo si za temeljito opravljen strokovni pregled zaslužijo tudi recenzenta in lektor, zaradi katerih je besedilo monografije dodatno pridobilo na vrednosti.

Urednika se nadejata, da bo monografija v prihodnjih letih dobila vsaj še eno nadaljevanje, saj obsežen nabor raziskav, opravljenih s strani pedagoških sodelavcev in študentov na Oddelku za geografijo, še zdaleč ni izčrpan.

Miha Koderman in Mojca Poklar
Koper, 27. september 2023